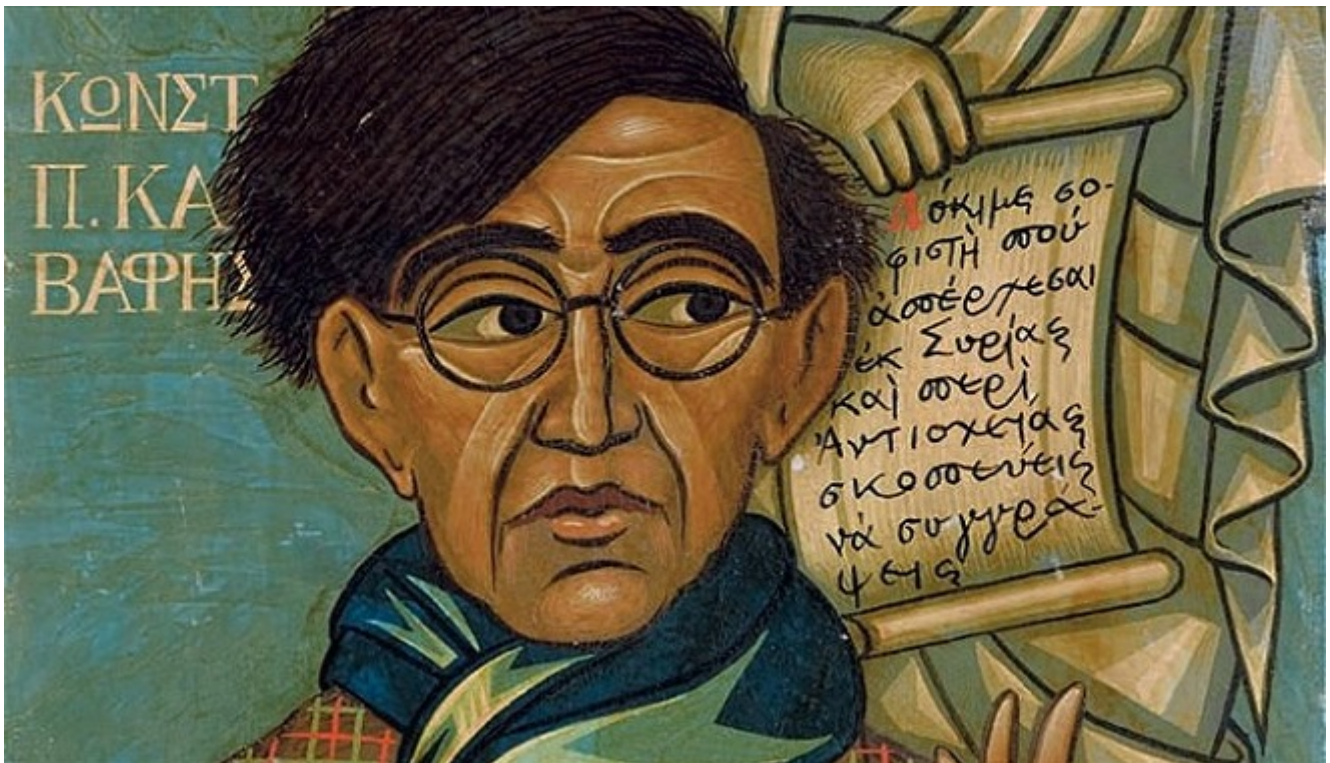

Η φθαρτή ανθρώπινη φύση και οι μάρτυρες της Εκκλησίας στην ποίηση του Καβάφη

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1qGvWKQ>]

Στην επιλογή του Ιουλιανού και την αναφορά στο μάρτυρα Βαβύλα υπάρχει και κάτι άλλο, μοιραίο. Ο εν λόγω Βυζαντινός αυτοκράτορας επιλέχθηκε από τον Αλεξανδρινό και στην αρχή της ποιητικής του δημιουργίας, όταν έγραψε σε ηλικία 33 ετών, το 1896, το ανέκδοτο ποίημα του *Ὁ Ἰουλιανός ἐν τοῖς μυστηρίοις*, την ίδια χρονιά που έγραψε και το ποίημα *Τείχη*[22]. Ένα από τα πρώτα ποιήματα του και το ακριβώς τελευταίο κατά τραγική συγκυρία έχουν το ίδιο θέμα, την εποχή του Ιουλιανού. Πιθανόν ήταν μία από τις καλύτερες πηγές από την οποία μπορούσε να αντλήσει θέματα για να τραγουδήσει τα πάθη και την τραγικότητα του μάρτυρα και

ποιητικής του δημιουργίας. Είχε γράψει τρία ποιήματα, τα οποία χάθηκαν, με θέμα τη ζωή μοναχών και αγίων της χριστιανικής Εκκλησίας[24], όπως βέβαια και τα ποιήματα του Συμεών το οποίο σώζεται σήμερα (συγκαταλέγεται στα ανέκδοτα ποιήματα του Καβάφη) και περιγράφει τον εντυπωσιασμό του για τον μάρτυρα Συμεών που έμεινε τριάντα πέντε χρόνια πάνω σε ένα στύλο[25]. Επίσκοπος, άγιος και χριστιανός μάρτυρας επιστρέφει και στο τελευταίο ποίημα της ζωής του, με το λείψανο του Βαβύλα. Στη διαμάχη Ιουλιανού Βαβύλα, όπως τη χαρακτηρίζει ο Γιώργος Σεφέρης, ο νομπελίστας παρατηρεί πως ο Καβάφης τάσσεται αναμφισβήτητα με τον Βαβύλα[26]. Όμως γιατί ο Σεφέρης θεωρεί πως ο Αλεξανδρινός θεωρεί το Βαβύλα δικό του; Η απάντηση του είναι ξεκάθαρη. Το λείψανο του μάρτυρα Βαβύλα του θυμίζει έντονα την τραγική κατάληξη της ζωής που δεν είναι άλλη από το θάνατο. Οι στίχοι

Τὸ πήραμε, τὸ πήγαμε τὸ ἅγιο λείψανον ἀλλοῦ·

Τὸ πήραμε, τὸ πήγαμε ἐν ἀγάπῃ κ' ἐν τιμῇ.

εἶναι για τον Σεφέρη «οι μόνοι μη ειρωνικοί μέσα σε τούτο το ποίημα· οι μόνοι ατόφια συγκινημένοι, οι στίχοι που μιλούν για το λείψανο του "θαυμαστού", του "καλλίνικου" Βαβύλα· γι' αυτόν που "αινίττονταν ο ψευτοθεός", ο αντίπαλος...τώρα απόμεινε ένα λείψανο (ενν. ο Βαβύλας) που το 'παιρναν και το πήγαιναν αλλού. Συλλογιζόμουν» γράφει ο Σεφέρης «τον τελευταίο καιρό του Καβάφη καθώς τριγύριζε από εξάντληση σε εξάντληση, ή από νοσοκομείο σε νοσοκομείο· όχι πια ένα γερασμένο σώμα, αλλά ένα λείψανο, ένας Βαβύλας. Κανείς δεν ξέρει με τι παράξενα αποθέματα μέσα στο θάλαμο ή έξω από το κατώφλι της συνείδησης γίνεται ένα ποίημα»[27]. Μόνο με αυτήν τη συμφωνία κατά το Γιώργο Σεφέρη ο Καβάφης τάσσεται με το μέρος του Βαβύλα. Με τη συμφωνία ότι θα βρει μία ακόμα αφορμή, μοιραία την τελευταία της ζωής του, για να μιλήσει για το φθαρτότητα και τη ματαιότητα της ζωής.

Την ίδια άποψη εκφράζει και η Σόνια Ιλίνσκαγια, η οποία συμφωνεί με την εκδοχή του Σεφέρη και την προεκτείνει και στη ροή της ιστορίας, η οποία ενδιαφέρει ιδιαίτερω τον ποιητή. Ο χριστιανισμός, με τους τόσους μάρτυρες και αγίους που έχει να παρουσιάσει, την εποχή που διαδραματίζονταν τα γεγονότα στα περίχωρα της Αντιόχειας, είχε μπει πλέον κυρίαρχος στη ροή της ιστορίας, και ως γνωστόν καμία ροή της ιστορίας δεν γυρίζει πίσω. Αυτό ακριβώς θέλει να υπογραμμίσει ο ποιητής. Ποτέ η ροή της ιστορίας δεν γύρισε πίσω. Η Σόνια Ιλίνσκαγια σημειώνει πως: «Όσο για τον ίδιο τον Ιουλιανό, είναι φανερό ότι το πνεύμα του πουριτανισμού, που θέλει να εμψυχήσει στην ειδωλολατρεία, δεν έχει τη συμπάθεια του Καβάφη, παρ' όλη την αγάπη που τρέφει κι ο ποιητής στους αρχαίους θεούς ("Ιωνικόν"). Μα το ζήτημα δεν είναι εκεί. Ο Ιουλιανός έχει στραφεί και μάχεται με τη ροή της ιστορίας, η μάχη που δίνει είναι καταδικασμένη...Στην

προσπάθεια του, καθαρά ιδεαλιστική, να γυρίσει το χρόνο πίσω, ο Ιουλιανός θα μπορούσε να ερμηνευτεί σαν μορφή τραγική. Ο Καβάφης αυτή τη γραμμή δεν την παρακολουθεί. Μόνο να τη συμπεράνει αφήνεται κανείς από το γεγονός κυρίως ότι οι πράξεις του Ιουλιανού δίνονται στη διαστρεβλωμένη μορφή που παίρνουν από τους εχθρούς του μες στην έξαψη και στη σκοπιμότητα της πολεμικής». (Να σημειώσουμε εδώ παρενθετικά πως πράγματι ο Καβάφης δεν αποκλείει το γεγονός πως οι χριστιανοί μέσα στην αμυντική τους θέση έναντι του ισχυρού αυτοκράτορα να υπερβάλλουν σε χαρακτηρισμούς και συμπεριφορές - η φωτιά ίσως να προκλήθηκε από τους ίδιους τους χριστιανούς). Και συνεχίζει αμέσως παρακάτω η Σόνια Ιλίνσκαγια ότι τελικά «στις θρησκευτικές - με ισχυρό ιδεολογικό υπόστρωμα - συγκρούσεις της πρωτοχριστιανικής περιόδου με καμιά δε συντάσσεται ο Καβάφης. Τον ενδιαφέρει το ίδιο το πρόβλημα του Ενόσ και των Πολλών, της προσωπικότητας και των μαζών στην πορεία του ιστορικού χρόνου και μάλιστα στις κρίσιμες μεταβατικές στιγμές»[28]. Με άλλα λόγια τον ενδιαφέρει κάθε φορά να δείξει τη φθαρτότητα και τη ματαιότητα της ανθρώπινης φύσης μέσα στη ροή της ιστορίας, η οποία ποτέ δεν γυρίζει πίσω. Όταν παρουσιάζει μία ιστορική διαμάχη τάσσεται κάθε φορά με τη μερίδα εκείνη που θα τον βοηθήσει να αναδείξει τον αγώνα και την παρακμή της ζωής μέσα στη ροή της ιστορίας, η οποία ποτέ δεν γυρίζει πίσω. Γι' αυτό το λόγο στη συγκεκριμένη περίπτωση τάσσεται με τον μάρτυρα Βαβύλα, γιατί ο μάρτυρας ανήκει στον Χριστιανισμό, ο οποίος τον 4ο μ.Χ. έχει πλέον επικρατήσει στην ιστορία.

[Συνεχίζεται]

[22] Νίκου Ματσούκα, *Για τον Ιουλιανό τον Παραβάτη επτά ποιήματα του Καβάφη*, ο.π. σελ. 307· Δημήτρη Δασκαλόπουλου και Μαρίας Στασινοπούλου, *Ο βίος και το έργο του Κ. Π. Καβάφη*, ο.π. σελ. 38· Σόνια Ιλίνσκαγια, *Ο ένας και οι πολλοί (γύρω από τον κύκλο του Ιουλιανού)*, δημοσιευμένο στο περιοδικό *Η Λέξη* Μάρτης - Απρίλης 2003, ειδικό τεύχος 174, σελ. 172.

[23] Κ. Πορφύρη, *Η πολιτική στάση του Κ. Π. Καβάφη*, δημοσιευμένο στο *Κ. Π. Καβάφης κριτικές μελέτες* παρουσίαση Γιώργου Πικρού, εκδόσεις Γιάννη Οικονόμου, σελ. 140.

[24] Νίκου Ματσούκα, *Για τον Ιουλιανό τον Παραβάτη επτά ποιήματα του Καβάφη*, ο.π. σελ. 324.

[25] Γ. Π. Σαββίδη, *Κ. Π. Καβάφη, Ανέκδοτα ποιήματα 1822 - 1923*, Αθήνα 1968, σελ. 175 - 177.

[26] Γιώργου Σεφέρη, *Δοκιμές*, ο. π. σελ. 456.

[27] Γιώργου Σεφέρη, *Δοκιμές*, ο. π. σελ. 456.

[28] Σόνια Ιλίνσκαγια, *Ο ένας και οι πολλοί (γύρω από τον κύκλο του Ιουλιανού)*, δημοσιευμένο στο περιοδικό *Η Λέξη* Μάρτης - Απρίλης 2003, ειδικό τεύχος 174, σελ. 177.

<http://bitly.com/1UpbXYO>